

др Оливер Антић,
ванредни професор Правног факултета у Београду

СИСТЕМИ ГРУПНЕ РАСПОДЕЛЕ СРОДНИКА КАО ЗАКОНСКИХ НАСЛЕДНИКА

Аутор анализира системе расподеле сродника као законских наследника, прво теоријски, а затим примену теоријских система у законодавној пракси (историјски и упоредноправно). На тај начин је у овом раду пружена заокружена слика расподеле сродника као законских наследника, посебно у савременим правима: у европско-континенталном систему (француско, шпанско, португалско, аустријско, немачко, руско и домаће право), англо-америчком систему, као и у праву које се примењује у Индији - које је иначе у многим елементима сасвим различито од других наследноправних система, али не и у погледу главне идеје коју аутор у раду заступа. Анализа је показала да је правило да се сродници, као интестатски наследници, позивају на наслеђивање у правој линији сродства (како нисходној тако и усходној) неограничено, а такође и у прве три парентеле неограничено (по праву представљања). Полазећи од тога, али узимајући у обзир и друге релевантне елементе (нпр. начело узајамности), аутор закључује да би требало извршити измену прописа према којима је пре две деценије дошло до знатног сужења круга сродника као законских наследника, посебно у Закону који се примењује у Србији, и предлаже да се врати оно решење које је било установљено Савезним законом о наслеђивању из 1955. године.

Кључне речи: *Сродник. - Парентела. - Наследник. - Представљање (репрезентација). - Прираштај.*

У правној историји било је различитих појмања породице, рачунања сродства, поделе сродника, различитих схватања о својини и имовини и односу породице и појединца према својини, имовини и др. С друге стране, постоји објективна потреба да се у сваком друштву, у складу са конкретним јавним поретком, начини одговарајући редослед позивања сродника на законско наслеђивање. Све то, наравно, имало је одређеног утицаја и на уобличавање законског реда наслеђивања у конкретном праву. У науци се најчешће наводе три основна система груписања сродника који служе као модел за регулисање интестатског наслеђивања (1)

---

(1) В. Благојевић-Антић, *Наследно право*, Београд, 1991, стр. 118-131.

I. СИСТЕМ ЗАЈЕДНИЦЕ КРВИ

Према овом моделу приближи сродници су она лица која имају највећу количину заједничке крви. Систем полази од физиолошке претпоставке да сваки родитељ даје својој деци по 50% крвних фактора. Отуда су приближи сродници оставиоца његови рођени браћа и сестре, јер међусобно поседују 100% заједничке крви. Потом следе оставиочева деца, његови родитељи, његови полубраћа и полусестре, који сви међусобно имају 50% заједничке крви итд. (2). Наравно, сродници са већом количином заједничке крви имају предност над онима који имају мању количину заједничке крви, што би практично значило да рођени брат или сестра аутоматски искључује из права на наслеђе оставиочеву децу, родитеље и друге сроднике. Сродници са истом количином заједничке крви наслеђивали би на једнаке делове.

Добра страна овог система огледала би се у могућности егзактног постављања одговарајућег реда позивања на наслеђе. Међутим, с друге стране овај систем не узима у обзир одређене битне чињенице које су од пресудног значаја за утврђивање правнорелевантног интензитета везе међу сродницима. Тај систем, пре свега, не узима у обзир поделу сродника на потомке, претке и побочне сроднике, нити води рачуна о степену сродства између оставиоца и његових сродника. Његова доследна примена, посебно у савременим правима, очигледно би довела до поремећаја у основном систему вредности оличеном у јавном поретку модерних држава. То су разлози који су утицали да овај систем не буде прихваћен.

II. СИСТЕМ СТЕПЕНА СРОДСТВА

Степен сродства је у праву опште усвојена чињеница која има значаја у многим областима, нпр. у породичном, управном и кривичном праву, процесном (грађанском и кривичном) праву (од ње зависи могућност ступања у брак, издржавање, изузеће, инцест и др.). Ту чињеницу је лако утврдити, а рачунање је егзактна операција која пружа објективност и сигурност у реду сукцесије. Овај систем био је прихваћен у једном периоду развоја римског права.

Ако се прихвати цивилно рачунање сродства (*Quod generationes, tot gradus*), иначе прихваћено од свих савремених права (3), онда се сродници, у односу према оставиоцу, позивају по следећем реду: његова деца и родитељи (први степен сродства); његови унуци, браћа и сестре, деде и бабе (други степен сродства); прауници, прадеде и прабабе, сестрићи и братанци, стричеви, ујаци и тетке (трећи степен сродства) итд. Разуме се, сродници ближег степена сродства искључују сроднике даљег степена. Видљиво је да по овом систему такође може доћи до ситуација које не одговарају стварном интензитету везе међу сродницима, нпр. да

(2) "По систему заједнице крви, када се он апстрактно примени, без обзира на прописе позитивног права, при распореду наслеђа десило би се то, да би свако удалене генерација повлачило собом смањивање у пола наследног дела, тако да би наследни делови опадали у геометријској размери, исто онако као што би се и количина заједничке крви смањивала у тој размери." - Л. Марковић, наведено дело, стр. 40.

(3) Други је систем натуралног рачунања сродства, који прихвата канонско право.

родитељи искључе унуке, да браћа и сестре искључе праунуке и сл. У ствари главни недостатак овог система такође лежи у чињеници игнорисања поделе сродника на потомке, претке и побочне сроднике.

III. СЛОЖЕНИ СИСТЕМИ

Уочавајући главни недостатак у оба претходна система, сложени, тј. комбиновани систем полази од чињенице да се сваки законски редослед позивања на наслеђе мора базирати на више елемената, од којих се као основни узима подела сродника на потомке, претке и колатерале. У зависности од комбинације елемената, уз основни, разликују се, у ствари, два система: систем блискости сродства и парентеларни систем.

1. Систем блискости сродства

Систем блискости сродства полази од поделе сродника на потомке, претке и побочне сроднике, формирајући у основи три одговарајуће групе сродника, али уз неке додатне критеријуме који полазе од претпостављеног интензитета везе унутар тих група сродника, што је отворило могућност формирања и неких посебних (мешовитих) група.

Овај систем заступљен је у француском праву (4). Према Код-сивилу (Code civil) први наследни ред чине потомци оставиоца; у други улазе привилеговани сродници оставиоца, тј. његови преци (родитељи) и одређени побочни сродници (5); у трећи спадају деде и бабе и остали преци и четврти чине остали побочни сродници (осим оних из другог реда). Исто решење предвиђа и белгијско право.

2. Парентеларни систем

Овај систем заснива се на подели крвних сродника у одређене групе - парентеле (наследна колена, наследна кола). У ствари парентеле су скупови сродника који потичу од родоначелника који су, према оставиоцу, истога ранга. Родоначелник прве парентеле, на пример, је сам оставилац (колена потомака), родоначелници друге парентеле су родитељи оставиоца и њихово потомство, родоначелници треће парентеле су деде и бабе оставиоца (четири родоначелника) са својим потомством, родоначелници четврте парентеле су прадеде и прабабе оставиоца (осим родоначелника) са својим потомством итд.

Парентеларни систем (6) се заснива на комбинацији хијерархијског позивања сродника на наслеђе, при чему се узима у обзир подела сродника на потомке претке и побочне сроднике, близина сте-

---

(4) У ствари тај систем је промовисало Јустинијаново законодавство у чувеној 118. новели, тако да је француско право усвојило римски систем наслеђивања у његовом зениту.

(5) Интересантно је напоменути да у колену привилегованих сродника наслеђују истовремено и преци (родитељи - по 1/4) и побочни сродници (браћа и сестре - деле 1/2) - в. чл. 748-749 и 751-752 Code civil-а.

(6) О спору о пореклу установе в. код А. Ђорђевић, *Наследно право Краљевине Србије*, Београд, 1910, стр. 65-66; Л. Марковић, наведено дело, стр. 63-64.

пена сродства, те примена правила о прираштају, или представљању и прираштају. Управо према односу примене прираштаја и представљања парентеларни систем се одваја у две гране: парентеларно-градуелни и парентеларно-линеарни систем.

а) Парентеларно-градуелни систем

Овај систем, који се некад означава и као линеарно-градуелни систем, заснива се на неограниченој примени права прираштаја (*jus accrescendi*). У ствари ради се о томе да се одлучујућа предност даје степену сродства (степен-*gradus*, отуда и име система) унутар парентеле, тако да рођак ближег степена сродства у сваком случају искључује из наслеђа рођака даљег степена сродства. Другим речима, у овом систему нема места примени права представљања.

На пример, оставилац је у првој парентели оставио ћерку и два унука од раније преминулог сина. Целокупну заоставштину ће, као једини наследник, добити ћерка оставиоца, с обзиром да је она са оставиоцем у првом, а његови унуци у другом степену сродства. Дакле, наслеђе се увек предаје оном сроднику, одн. сродницима који су са оставиоцем у ближем степену сродства, што даље значи да се предност увек даје старијој генерацији.

Из разлога што доводи до неправичних решења, посебно у првој парентели, овај систем готово ни у једном праву није неограничено прихваћен (7). У савременим правима примењује се најчешће од четврте парентеле, мада се понекад јавља и у трећој (8).

б) Парентеларно-линеарни систем

Парентеларно-линеарни систем или, како се некад назива - чист линеарни систем, одликује се првенственом и неограниченом применом права представљања (*jus representationis*). Унутар једне парентеле сродници се позивају на наслеђе првенствено по линијама (отуда и назив овог система). То значи да уколико је, на пример, оставилац имао двоје деце, формирају се две основне линије. У случају да једно оставиочево дете, на пример, није доживело тренутак делације или је недостојно, на наслеђе се позивају деца тог лица (унуци оставиоца), добијајући онај део који припада тој линији, одн. онолико колико би добило оставиочево дете (као носилац линије) да је могло да се прими наслеђа. Дакле представљање, тј. репрезентација се примењује докле год има ма и једног члана нисходне линије. Тек у случају да у једној линији нема чланова (сродника), примењује се право прираштаја.

Овај систем показује неколико предности: редослед позивања на наслеђе је правичнији; млађе генерације се изједначавају са старијим у могућности позивања на наслеђе; обезбеђује да се на наслеђе позове већи број сродника, што омогућава и остварење социјалне функције наслеђивања. То су разлози због којих је овај систем усвојен као основни при формирању законског наследног реда у већини права, на при-

(7) Важио је у турском праву и то неограничено, док се у саксонском праву примењивао од друге парентеле, В. Ј. Марковић, наведено дело, стр. 66.

(8) Према чл. 9. ЗОН-а Србије примењује се у трећој парентели.

мер, у енглеском, америчком, аустријском, швајцарском, немачком, грчком, нашем праву.

IV. СИСТЕМ ЗАКОНСКОГ НАСЛЕЂИВАЊА СРОДНИКА

а) Јустинијанов систем

Према Јустинијановој реформи (Новела 118.), наследници су били смештени у четири наследна реда. У први су долазили оставиочеви потомци са неограниченом репрезентацијом. Други наследни ред сачињавали су сви преци оставиоца, са његовим браћом и сестрама и представљањем до синоваца, братаница, сестрића и сестричина; ближи преци искључивали су даље (репрезентација не иде усходном линијом), а у случају конкуренције побочних сродника и предака наслеђивало се на једнаке делове (*per capita*). У трећи наследни ред улазили су оставиочеви полубраћа и полусестре са својим првостепеним потомством. Четврто наследно колено било је састављено од осталих оставиочевих колатерала, који су се позивали на наслеђе према близини степена сродства (без права представљања). Између наследних колена владао је принцип искључивости, тј. ближи наследни ред аутоматски је искључивао даљи наследни ред.

б) Француско право

Француски *Code civil* инспирисан правилима Јустинијанове кодификације, предвидео је четири наследна реда. У први ред улазе оставиочеви потомци, уз неограничену примену репрезентације. Друго колено чине родитељи оставиоца (добијају по $1/4$ заоставштине, а уколико је само један у животу добија само своју четвртину) и браћа и сестре оставиоца (деле $1/2$, одн. $3/4$ заоставштине). Полубраћа и полусестре (консангини и утерини) наслеђују само део из очеве, одн. линије мајке. Трећи наследни ред састављен је од предака оставиоца. Наслеђе се дели на два дела: $1/2$ за очеву лозу и $1/2$ за лозу мајке. Блискост сродства је одлучујућа: предак ближег степена искључује претка даљег степена сродства. У случају да нема предака једне лозе, наслеђе у целини припада прецима друге лозе. Коначно, четврти наследни ред наступа ако нема предака. Тај ред чине побочни сродници и то до дванаестог степена сродства (9).

в) Шпанско и португалско право

У први наследни ред, према шпанском праву, улазе деца оставиоца и, по праву представљања, остали потомци оставиоца. Други ред чине оставиочеви преци, искључујући све побочне сроднике. Наслеђе се дели на две родитељске лозе. Трећи ред чине побочни сродници до шестог степена сродства.

У португалском праву први ред чине потомци оставиоца. У други наследни ред спадају родитељи оставиоца, који деле равноправно заос-

---

(9) Прописи чл. 731-755 француског *Code civil*-а, који уређују ову материју, одговарају одредбама које уређују ову материју у белгијском праву. Слични систем је заступљен и у италијанском праву.

тавштину. У случају да је остао само један родитељ, онда он постаје једини наследник. Трећи наследни ред чине оставиочеви браћа и сестре и њихово потомство, по праву представљања. У четвртом реду наслеђују остали колатерали (10).

г) Аустријско право

Аустријски грађански законик усваја парентеларно-линеарни систем позивања сродника на наслеђе. У прву парентелу долазе сви оставиочеви потомци, дакле уз неограничену примену репрезентације. Другу парентелу чине родитељи оставиоца и сви њихови потомци. У трећи ред убрајају се дедови и бабе са потомством, по праву представљања, без ограничења. Четврто колено чине прадеде и прабабе оставиоца (11).

д) Немачко право

У први наследни ред улазе сви оставиочеви потомци, дакле уз неограничену примену репрезентације. Други наследни ред чине родитељи, као родоначелници парентеле, и сви њихови потомци по праву представљања. Трећи ред је састављен од оставиочевих деда и баба и свих њихових потомака. У четвртом наследном реду наслеђују родоначелници, тј. прадеде и прабабе оставиоца, али од овог наследног реда побочни сродници наслеђују по парентеларно-градуелном систему (ако није у животу ни један прадед или прабаба, наслеђе добија њихов потомак који је у најближем степену сродства са оставиоцем). Пети наследни ред чине прапрадеде и прапрабабе оставиоца, а уколико њих нема наслеђе добијају њихови потомци по истом правилу као у претходном реду. Шести, седми итд. наследни ред *ad infinitum* позива се на наслеђе по истим правилима као и претходни (12).

ђ) Англо-амерички систем

Англо-амерички систем заснива се на прецедентном праву. Ипак, када је реч о наслеђивању како у Енглеској, тако и у савезним државама САД та правна материја уређена је законима (13). Овај правни систем такође, у основи, прихвата парентеларно-линеарни ред позивања сродника на наслеђе. Наиме, у први ред наслеђивања свакако долазе потомци оставиоца уз неограничену примену репрезентације. У другом реду,

(10) В. А. Ђорђевић, *Породично право наслеђа у данашњим романским и германским државама*, Београд, 1908, стр. 31-38.

(11) Параграфи 731-741. АГЗ. У нововелираном тексту Законика четврти, пети и шести наследни ред изгледали су овако: четврти наследни ред састављен је од оставиочевих прадеда и прабаба, са неограниченом репрезентацијом; у пету парентелу улазе оставиочеви прапрадедови и прапрабабе са целокупним потомством; шесто колено чине чукундеде и чукунбабе са пуном применом репрезентације (измењени параграф 741. и укинута параграфи 742-749).

(12) Параграфи 1924-1930. ХГЗ.

(13) В. А. R. Mellows, наведено дело, XXIX-XXXVII (*Table of Statutes*) & *Intestacy*, s. 203-204; Parry and Clark, наведено дело, LIX-LXX (*Table of Statutes*) & *Intestacy*, s. 66. У САД се чини покушај да се обједине главна правила наслеђивања и на савезном нивоу, путем *The Uniform Probate Code* в. Mc.Govern, Kurtz, Rein, наведено дело, s. 1-32.

у енглеском праву родитељи оставиоца наслеђују целокупну заоставштину, а у неким државама САД систем је као у енглеском праву, у неким пак родитељи деле заоставштину са својим потомством (браћом и сестрама оставиоца) (14). Следећи се позивају на наслеђе браћа и сестре оставиоца и њихово потомство. После њих позивају се полубраћа и полусестре, са својим потомством. Потом на ред долазе деде и бабе оставиоца, такође уз примену правила репрезентације, с тим што се увек позивају на наслеђе прво пунородни сродници, па тек ако њих нема полуродни. У праву САД Јединствени закон о заоставштинама уређује три парентеле: у првој су оставиочеви потомци, у другој његови родитељи са својим потомством и у трећој деде и бабе оставиоца са својим потомством (право представљања је у свим парентелама неограничено) (15).

У многим државама САД законодавац се определио да је боље да наслеђе припадне макар и најудаљенијим сродницима оставиоца, неголи држави као последњем наследнику. Тако, на пример, према прописима Илиноиса, Вајоминга, Алабаме, може се догодити случај "насмејаног наслеђа", одн. ситуација када наследник постане тако далек сродник који за оставиоца, чији је наследник постао, није ни чуо. Наравно, такви случајеви нису чести, поред тога и зато што је у англо-америчком систему веома често позивање на наслеђе по основу тестаментачког теста. Ипак, пракса је забележила неколико таквих случајева који су у америчкој судској пракси постали познати (16).

е) Руско право

У позитивном руском праву сродници као интестатски наследници помињу се само у првом наследном колелу. Наиме прво колелу чине "директни потомци" оставиоца, али под тим изразом се подразумевају како оставиочева деца, тако и остали потомци (унуци, праунуци, чукунунуци). Закон, после усвојеника и њихових потомака и супружника, помиње право на наслеђе лица која су сиромашна и за рад неспособна, која су се налазила на издржавању код оставиоца најмање годину дана пре делације. То значи да у ту последњу групу наследника, поред несродника, могу ући и сродници најразличитијег степена сродства (17).

(14) В. Mc.Govern, Kurtz, Rein, наведено дело, с. 13.

(15) The Uniform Probate Code, paragraph: 2-103(1); 2-103(2)(3); 2-103(4). У праву Калифорније одређено је да наслеђе добија најближи сродник (next of kin) у истом степену сродства, при чему, у складу са принципом *ordo parentelaris* сродник из ближе парентеле искључује сродника из даље, макар и сам био даљег степена сродства.

(16) Године 1930. умрла је Хенријета Герет, не оставивши тестамент, нити ближе сроднике, али је оставила заоставштину вредну 17.000.000 долара. На наслеђе је конкурисало близу 26.000 лица. Њена заоставштина расправљана је преко две деценије. Или, у случају богате њујорчанке Иде Вуд, која је умрла 1932. године, 1003 лица су доказивала сродство са оставиљом. Суд је утврдио да су најближи сродници у конкретном случају унуци стричева, ујака и тетки оставиоца (пети степен сродства) које оставиља није видела 65 година. - В. Mc.Govern, Kurtz, Rein, наведено дело, с. 17.

(17) Руски законик предвиђа и могућност да уколико је малолетно лице оставилац, а живело је у заједници живота са другим члановима породице, онда ће ти чланови породице (нпр. родитељи, браћа и сестре) моћи да наследе имовину малолетника. - В. Агарков, Братус, Генкин, Серебровски, Шкундин, Совјетско грађанско право, књ. 2., Београд, 1949, стр. 381-382.

ж) Индуско право

Савремено индуско право чине: судске одлуке (некодификовано право); кодификовано право и обичаји. Наслеђивање је регулисано кодификованим правом (18).

Редослед сродника који се позивају на законско наслеђе је уређен, са становишта европско-континенталног или англо-америчког права, на специфичан начин. То се пре свега односи на различита правила која уређују наслеђивање оставиоца, дакле мушког лица, и оставиље, одн. женског лица. Проучићемо прво правила која се односе на случај када је у питању оставилац.

Наиме, у том случају постоје два велика реда наследника. Први је састављен од следећих лица: мајка оставиоца; ћерка (наравно оставиоца); син; син раније преминулог сина; ћерка раније преминулог сина; ћерка раније умрлог сина раније умрлог сина; син раније умрлог сина раније умрлог сина; ћерка раније умрле ћерке; син раније умрле ћерке (19). Сви сродници првога степена добијају једнак наследни део (правило *per capita*) (20), а потомци даљег степена добијају по правилима репрезентације.

У други наследни ред улази девет категорија наследника, с тим што ближа (нижа) категорија искључује даљу (вишу), а сви припадници исте категорије добијају исти део, по правилу *per capita*.

У прву категорију долази оставиочев отац и он, као једини наследник прве категорије другог наследног реда, добија целокупну заоставштину. Другу категорију чине оставиочеви: син ћеркиног сина; ћерка синовљеве ћерке; брат и сестра. Међутим, ако постоје рођена браћа и сестре оставиоца они искључују полубраћу и полусестре. Полубраћа и полусестре су, дакле, позивни на наслеђе тек уколико нема германа, али уз додатно правило да су утерини свакако искључени из наслеђа (21). У трећу категорију позвани су оставиочеви прауници и то: оставиочевог ћеркиног сина син (праунук од раније преминулог унука раније преминуле ћерке); затим ћеркиног сина ћерка; ћеркине ћерке син и ћеркине ћерке ћерка. Четврту сачињавају оставиочеви: синовци; синовице; сестрићи и сестричине. Колатерали утерини су искључени. У пету категорију долазе оставиочеви деда и баба по оцу. Шеста категорија се састоји од следећих лица: удовице оставиочевог оца (маћеха оставиоца) и удовице оставиочевог брата (под условом да се не уда пре делације). Седму категорију чине: стриц и тетка - и то очева сестра

(18) В. Р. Diwan, *Modern Hindu Law*, Allahabad, 1987, с. IX. Пре тог закона наслеђивање је такође било уређено законским прописима - *The Indian Succession Act 1965*; *The Hindu Wills Act 1870*; *The Probate and Administration Act*, углавном заснованим на енглеском праву, али са тако великим бројем изузетака за локално становништво да за њих практично и није било од значаја. В. Jhabvala, H.N. - Pithawalla, D.H., *The Indian Succession Act, Bombay, 1986*, с.1.

(19) Интересантно је напоменути да осим сродника у први наследни ред ("разред") улазе и: оставиочева удовица; удовица раније умрлог сина; удовица раније умрлог сина раније умрлог сина. - Р. Diwan, наведено дело, стр. 355.

(20) Удовица добија исто као првостепени сродник, а ако их је више (важи за бракове закључене у време када су полигамни бракови били допуштени, тј. пре 1955) деле тај наследни део (као да је једна). в. Р. Diwan, наведено дело, стр. 357.

(21) О неким колебањима у судској пракси у вези наследноправних односа полубраће и полусестара в. Исто, стр. 360.

(важи само за пунородно сродство). У оквиру ове категорије позивају се и очев брат и сестра по усвојењу (грађанско сродство). У осму категорију улазе оставиочеви деда и баба по мајци. Последњу, девету категорију у оквиру другог наследног реда чине оставиочев ујак и тетка - мајчине сестре.

Уколико, пак, нема никога из ова два наследна реда, позивају се сродници из трећег. Ту се, у ствари, позивају сви остали сродници. Редослед је следећи: прво се позивају агнати, па тек уколико нико од њих не може или неће да наследи, позивају се когнати (22).

Од агната се прво позивају на наслеђе сви (остали) потомци оставиоца, затим, ако њих нема, преци и на крају колатерали. Унутар ове три групе агната важи неограниченост степена сродства, тј. на наслеђе се позивају и сродници најудаљенијег степена, при чему потомци искључују претке и побочне сроднике, а преци искључују колатерале.

Уколико нема агната, наслеђују когнати. Редослед позивања на наслеђе је исти као када су у питању агнати: прво по нисходној линији, затим по усходној и на крају по побочној линији сродства. Иста су и правила о неограничености степена сродства и искључивости између група (23).

С друге стране, у случају када се наслеђује женско лице - оставиља, правила су следећа:

Правила наслеђивања зависе од поделе имовине на: а) имовину наслеђену или добијену бестеретним располагањима од родитеља; б) имовину наслеђену од мужа или свекра и в) на осталу имовину.

а) Овде постоје две категорије наследника: прву чине оставиљини синови, ћерке, затим синови и ћерке раније преминулог сина и синови и ћерке раније преминуле ћерке (по правилима репрезентације); у другу улази отац, одн. наследници оца оставиље.

б) Када у састав заоставштине улази имовина наслеђена од мужа или свекра оставиље, такође постоје две категорије наследника: прву чине синови и ћерке оставиље, а затим по праву представљања синови и ћерке раније умрлог сина и синови и ћерке раније преминуле ћерке; другу, пак, чине наследници мужа оставиље.

в) У овом случају, насленици се деле у пет категорија. У прву улазе син, ћерка и муж (наслеђују једнако), а по праву представљања и син и ћерка раније преминулог сина, одн. син и ћерка раније преминуле ћерке. Другу категорију чине наследници мужа оставиље. У оквиру треће се позивају отац и мајка оставиље (на једнаке делове). Четврта категорија је састављена од наследника оставиљиног оца, а пета од наследника оставиљине мајке (24).

---

(22) Агнати су оставиочеви сродници по мушкој линији или лози (они који заснивају сроднички однос са оставиоцем преко мушког лица, при чему је пол лица у питању ирелевантан (нпр. то може бити нека оставиочева чукунунука, као потомак мушких потомака оставиоца). И обрнуто, када неки сродник изводи своју везу са оставиоцем преко женске линије или лозе, онда је реч о когнатима. Исто, стр. 366-369.

(23) За неке специфичности в. код Р. Diwan, стр. 369.

(24) В. Р. Diwan, наведено дело, стр. 379-381. Правила интестатског наслеђивања налазе се у другој глави, одељ. 5-29. Закона о наслеђивању из 1956. године (The Hindu Succession Act).

V. СИСТЕМ ЗАКОНСКОГ НАСЛЕЂИВАЊА СРОДНИКА У НАШЕМ ПРАВУ

Свако конкретно право одабира пре свега систем који ће послужити као основица за формирање законског реда наслеђивања. У нашем праву је, као основа, прихваћен парентеларно линеарни систем.

Савезним законом о наслеђивању из 1955. године било је предвиђено да се као интестатски наследници позивају следећи сродници оставиоца: сви припадници праве линије сродства, нисходне и усходне и сви колатерали прве, друге и треће парентеле. Право представљања се, дакле, неограничено примењивало у првом, другом и трећем наследном реду (25).

Закон о наслеђивању Србије (26) знатно је сузио круг сродника као законских наследника. Тим законом је ускраћено оставиочевим прецима трећег и даљих степена сродства, дакле праве усходне линије, да се јаве као његови законски наследници. Ово право ускраћено је такође и оставиочевим побочним сродницима четвртог (и даљих) степена сродства, који су припадници трећег законског наследног реда (27).

Закон о наслеђивању Црне Горе (28) такође је онемогућено оставиочевим прецима удаљенијим од другог степена сродства да се јаве као законски наследници, али је остављено неограничено право представљања у сва три наследна реда (29).

Ускрађивањем законског наследног права наведеним припадницима праве усходне линије сродства, повређено је једно од основних правила наследног и породичног права. Наиме, оставилац својим помнутим прецима који му нису законски наследници улази у први наследни ред. Он им је чак нужни наследник. С друге стране, ти преци су искључени из законског наслеђивања. Тиме је повређено тзв. златно правило узајамности (реципроцитета).

Такође треба имати у виду да знатно ограничење права представљања, како је то учињено у Србији, доводи до сужења могућности да наши држављани наследе своје сроднике који имају домицил у иностранству. У таквим случајевима, у ствари, наше право отвара шире могућности да се на наслеђе оставиоца позове страна држава (30).

VI. ЗАКЉУЧАК

Анализирајући различите системе расподеле сродника као законских наследника, како у историји тако и у савременим правима и то у међусобно знатно различитим моделима, закључујемо да се сродници, као законски наследници, позивају у прве три парентеле неограни-

(25) Чл. 9. Савезног закона о наслеђивању (пречишћени текст).

(26) Закон је донет 30.12.1974. године.

(27) Чл. 9. ЗОН Србије.

(28) Закон је донет 29.12.1975.

(29) Чл. 9. ЗОН Црне Горе.

(30) В. О. Антић, *Држава као наследник*, *Анали ПФ*, 1991, бр. 1-3, стр. 19-27.

чено (31). Поред тога, највећи број права, доследно поштујући начело узајамности, прихвата неограничено наслеђивање између сродника у правој линији сродства. С друге стране, интерес је емиграционих држава, у које спада и наша, да омогући законско наслеђивање између ширег круга сродника (чињеница је да и имиграционе државе прихватају систем законског наслеђивања ширег круга сродника, чак не ретко и неограниченог).

На основу изложеног, сматрамо да у нашем наследном праву треба да постоји неограничено позивање сродника на законско наслеђивање у прве три парентеле, као и у правој линији сродства, како нисходној тако и усходној. Сматрамо, дакле, да интестатско наслеђивање у српском праву треба кориговати на начин како је то питање било уређено у бившем Савезном закону о наслеђивању из 1955. године.

(Примљено 22. децембра 1993)

*Dr. Oliver Antić,
Associate Professor of the Faculty of Law in Belgrade*

THE SYSTEMS OF GROUP DISTRIBUTION OF RELATIVES AS LEGAL SUCCESSORS

Summary

This is an analysis of systems of distribution of relatives as legal successors, firstly in terms of theory and then in terms of application of theoretical systems in legislative practice (both historically and on a comparative-law basis). This concerns predominantly contemporary legal systems, such as European continental (French, Spanish, Portuguese, Austrian, German, Russian and Yugoslav laws), Anglo-American, as well as Indian, which in many an element is entirely different in comparison to other inheritance systems, but not in terms of the principal idea promoted by the author.

The analysis shows that the rule is unlimited (by the right of representation) according to which relatives, as intestate successors, are called to inherit in a straight line (both up and down the stream); the same applying also to first three lines of parental successors.

The author pleads for a change in legislation due to the above analysis, since some two decades ago the number of relatives as legal successors has been drastically narrowed, especially in the Law which is implemented in Serbia. The author suggests the solution which was provided for by the Federal Inheritance Law of 1955.

Key words: *Relative. - Parentelar successor. - Successor. - Representation. - Accruing.*

---

(31) И у оним системима који не усвајају парентеларни систем, као законски наследници обухваћени су сродници који у парентеларном систему улазе у прве три парентеле (ограничења која су постављена у извесним правима практично се свде на исто - ограничење репрезентације до шестог или до дванаестог степена сродства). Изузетак је, као што смо напели, начињен у руском праву и то, може се са сигурношћу рећи, из идеолошких разлога. У праву бив. СФРЈ ограничење права представљана у трећем наследном реду уведено је у ЗОН-у Србије и БиХ, без одговарајуће научне и стручне расправе.

*Oliver Antić,
professeur à la Faculté de droit de Belgrade*

LES SYSTÈMES DE LA RÉPARTITION EN GROUPES DES PARENTS COMME HÉRITIERS LÉGAUX

Résumé

L'auteur analyse les systèmes de la répartition des parents en tant qu'héritiers, tout d'abord sur le plan théorique, et ensuite sur le plan de l'application des systèmes théoriques dans la pratique législative (au niveau historique et du droit comparé). C'est ainsi que ce travail fournit une image complète de la répartition des parents comme héritiers légaux, notamment dans les droits contemporains: dans le système continental européen (le droit français, espagnol, portugais, autrichien, russe et yougoslave), dans le système anglo-américain, et aussi dans le droit qui est appliqué en Inde - qui, par ailleurs, diffère dans de nombreux éléments des autres systèmes du droit successoral, mais pas en ce qui concerne l'idée générale que l'auteur préconise dans son travail. L'analyse a démontré qu'en règle générale, les parents en tant qu'héritiers ab intestat, sont conviés à l'héritage en ligne ascendante et descendante, de manière illimitée, et aussi en trois premières parentèles, de manière (aux termes de la loi de représentation). Partant de cela, mais tenant compte aussi des autres éléments pertinents (par exemple, le principe de la réciprocité), l'auteur conclue qu'il faudrait effectuer une modification des règlements qui ont réduit sensiblement, il y a deux décennies, le cercle des parents comme héritiers légaux, notamment dans la Loi appliquée en Serbie et propose qu'on réintroduise la solution qui a été adoptée dans la Loi fédérale sur la succession de 1955.

Mots clé: *Le parent. - La parentèle. - L'héritier. - La représentation. - L'accession.*